

Εισήγηση στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών

21 και 22 Ιανουαρίου 2021

ΚΥΡΙΩΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Η δικονομική αξιολόγηση του ενδίκου μέσου της εφέσεως

(Εξέταση του παραδεκτού της εφέσεως, καθώς και του παραδεκτού και βασίμου των λόγων αυτής)

Κυριάκος Οικονόμου, Αρεοπαγίτης ε.τ

A. ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

I. ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

1. Γενικώς

Η θεώρηση του θεσμού της δίκης δυνατόν να γίνει υπό την οπτική γωνία της **διαδικασίας**, δηλαδή του **συνόλου των διαδικαστικών πράξεων** των διαδικών και του δικαστηρίου.

Οι διαδικαστικές πράξεις κατευθύνονται στην επίτευξη του σκοπού της δίκης, δηλαδή αποσκοπούν στη δημιουργία, εξέλιξη και περάτωση της δικαστικής διαδικασίας παροχής έννομης προστασίας και ρυθμίζονται υπό του δικονομικού δικαίου, κατά τις προϋποθέσεις και τις έννομες συνέπειες.

Ο ΚΠολΔ δεν περιλαμβάνει βιβλίο ή κεφάλαιο περί διαδικαστικών πράξεων ούτε τις ορίζει. Το σύνολο όμως των διατάξεών του αφορά αμέσως ή εμμέσως στις πράξεις, δια των οποίων δημιουργείται, εξελίσσεται και περατούται η δίκη.

Η διαδικαστική πράξη είναι δυνατόν να είναι ισχυρή ή ανίσχυρη (η τελευταία όταν είναι ελαττωματική). Το ελάττωμα της διαδικαστικής πράξεως δυνατόν να

ανάγεται είτε στο **πραγματικό** αυτής, είτε **στις έννομες συνέπειες** της, είτε στη λειτουργία **της σχέσεως λόγου και ακολουθίας**, που πρέπει να υφίσταται μεταξύ του πραγματικού και των εννόμων συνεπειών της. (Αντιθέτως, οι βαθμίδες του ανίσχυρου της άλλης μεγάλης κατηγορίας των δικανικών πράξεων, **της δικαιοπραξίας**, είναι τρεις: το ανυπόστατο, η ακυρότητα και η ακυρωσία).

2. Μορφές του ανίσχυρου της διαδικαστικής πράξεως

Ανυπόστατη είναι η διαδικαστική πράξη, οσάκις ελλείπουν οι ουσιώδεις όροι, οι οποίοι συνιστούν, σύμφωνα με ορισμένο κανόνα δικαίου, τα συνθετικά στοιχεία συγκεκριμένης μορφής αυτής.

Απαράδεκτη είναι η διαδικαστική πράξη, η οποία δεν πληροί τις κατά το νόμο προϋποθέσεις για τον έλεγχο του περιεχομένου της.

Άκυρη είναι η διαδικαστική πράξη, η οποία φέρει ελάττωμα, που εμποδίζει την επέλευση της δι' αυτής σκοπούμενης δικονομικής συνέπειας.

Τέλος **αβάσιμη** είναι η διαδικαστική πράξη, της οποίας το περιεχόμενο τελεί σε δυσαρμονία με το πραγματικό κανόνος ουσιαστικού ή δικονομικού δικαίου και για το λόγο αυτό αποκλείεται η αποδοχή του αιτήματος αυτής.

3. Το ανίσχυρο της επιτευκτικής διαδικαστικής πράξεως

Με κριτήριο την επιτελουμένη λειτουργία και τον επιδιωκόμενο δι' αυτών σκοπό, **οι διαδικαστικές πράξεις** διακρίνονται σε **επιτευκτικές** και **διαμορφωτικές**.

Οι επιτευκτικές διαδικαστικές πράξεις είναι ανακοινώσεις των διαδίκων προς το δικαστήριο, με τις οποίες δίδεται η έκδοση αποφάσεως ορισμένου περιεχομένου ή άλλη ενέργεια αυτού. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται οι ουσιαστικές και δικονομικές αιτήσεις των διαδίκων, οι ισχυρισμοί και οι αποδεικτικές αιτήσεις αυτών. (Οι **διαμορφωτικές** διαδικαστικές πράξεις παράγουν έννομες συνέπειες αμέσως, δηλ. χωρίς αντίστοιχη παρεμβολή του δικαστηρίου).

Η διαδικαστική πράξη είναι ανίσχυρη, όταν πάσχει κάποιο εσωτερικό ελάττωμα, ούτως ώστε να εμποδίζεται (είτε αμέσως είτε εμμέσως) η ισχύς των εννόμων συνεπειών της και, γενικότερα, η δικονομική της ενέργεια.

Το ισχυρό ή ανίσχυρο δύναται να αναφέρεται και στην **ΕΠΙΤΕΥΚΤΙΚΗ** διαδικαστική πράξη. **Το ανίσχυρο** της επιτευκτικής διαδικαστικής πράξεως υποδιαιρείται σε ανυπόστατο, απαραδέκτο, νόμω αβάσιμο και ουσία αβάσιμο.

4. Όροι ισχύος της επιτευκτικής διαδικαστικής πράξεως

Η εξέταση των όρων ισχύος της επιτευκτικής διαδικαστικής πράξεως πρέπει να γίνεται καθ' ωρισμένη σειρά, προκύπτουσα λογικώς, εκ της φύσεως και του περιεχομένου εκάστου όρου.

Έτσι, προηγείται η εξέταση **του υποστατού** τής εν λόγω πράξεως, ως αναγομένου στον πυρήνα αυτής, στην ύπαρξή της, ακολουθεί η εξέταση **τού παραδεκτού**, εξετάζεται εν συνεχεία **η νομική βασιμότητα** και τέλος, **η ουσιαστική βασιμότητα**. Κάθε μία εκ των τριών τελευταίων κρίσεων γίνεται, εφ' όσον οι προηγούμενες αυτής έχουν αποβή θετικές.

Και η τελική κρίση περί του ισχυρού της επιτευκτικής διαδικαστικής πράξεως προϋποθέτει θετικές όλες τις ανωτέρω κρίσεις.

Σε περίπτωση αρνητικού συμπεράσματος συλλογισμού οιασδήποτε βαθμίδος διακόπτεται η περαιτέρω έρευνα. Η τήρηση της σειράς είναι **υποχρεωτική**.

Η εντός εκάστης βαθμίδος έρευνα περί της συνδρομής των όρων ισχύος ακολουθεί τους κανόνες τελέσεως του μικτού υποθετικού συλλογισμού τού τύπου «γράμματα» (barbara). Αποτελείται από τρεις κρίσεις, την **μείζονα** προκείμενη (ερμηνευόμενος νόμος), την **ελάσσονα** προκείμενη (πραγματικά περιστατικά υπαχθέντα στις έννοιες του νόμου) και το **συμπέρασμα** (δικανική κρίση) και συγκροτεί στο σύνολό του την μεθοδολογική βάση, τον νοητικό μηχανισμό της απονομής του δικαίου.

II. ΠΕΡΙ ΕΝΔΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ (Γενικώς)

1. Προϋποθέσεις παραδεκτού της συζητήσεως ενδίκου μέσου

Από τις προϋποθέσεις που εμποδίζουν την έρευνα της ουσίας της υποθέσεως πρέπει να διακρίνονται σαφώς οι προϋποθέσεις, που εμποδίζουν απλώς την συζήτηση του ενδίκου μέσου (συνήθως αταξίες περί την κλήτευση).

Το απαράδεκτο της συζητήσεως συνιστά μορφή προσωρινού απαραδέκτου, του οποίου ο έλεγχος προηγείται πάντοτε του ελέγχου του παραδεκτού.

Όταν το δικαστήριο κηρύσσει απαράδεκτη τη συζήτηση, δεν εκδίδει οριστική απόφαση που καταλύει την εκκρεμοδικία (όπως συμβαίνει όταν απορρίπτει ως απαράδεκτη την ίδια την αγωγή), αλλά μη οριστική απόφαση.

2. Προϋποθέσεις παραδεκτού του ενδίκου μέσου

Οι προϋποθέσεις του παραδεκτού του ενδίκου μέσου υπηρετούν πρωτίστως την ασφάλεια του δικαίου, **το προβάδισμα**, όμως, **της έρευνας του παραδεκτού** έναντι της βασιμότητας του ενδίκου μέσου προβλέπεται **ρητώς** στον νόμο (533 I, ως προς την έφεση, 549 I, ως προς την αναψηλάφηση, 577 I, II ως προς την αναίρεση)

Με τα ένδικα μέσα προσβάλλονται δικαστικές αποφάσεις, οι οποίες, ως εκδηλώσεις της αυθεντίας της κρατικής βουλήσεως, ευλόγως απαιτούν μεθοδευμένη και συνεπή τήρηση της σειράς των εγγυήσεων, που θέτει ο νόμος για να διευκολυνθεί η έκδοση ορθών αποφάσεων. **Κάμψη** της προτεραιότητας της έρευνας του παραδεκτού για λόγους οικονομίας της δίκης, **είναι ανεπίτρεπτη**.

Για λόγους, όμως, κυρίως οικονομίας της δίκης, ή για άλλους λόγους, το δικαστήριο του ενδίκου μέσου δεν ερευνά όλους τους λόγους απαραδέκτου, αλλά μόλις συναντήσει κάποιο ελάττωμα **απορρίπτει το ένδικο μέσο για τον συγκεκριμένο αυτό λόγο**. Σειρά ελέγχου των διαδικαστικών προϋποθέσεων δεν προβλέπεται από τον νόμο ούτε στο πλαίσιο των ενδίκων μέσων.

Δυνατόν να αναγνωρισθή κάποιο σχετικό προβάδισμα ως προς το νομότυπο της ασκήσεως του ενδίκου μέσου και ως προς την αρμοδιότητα του δικαστηρίου. Κανονικώς, μόνο ο νόμιμος δικαστής νομιμοποιείται να κρίνει τη

συνδρομή των υπολοίπων διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης, που διεξάγεται ενώπιον του.

Εάν ελλείπει κάποια από τις προϋποθέσεις του παραδεκτού, το ένδικο μέσο απορρίπτεται ως απαράδεκτο, και αυτεπαγγέλτως, άνευ ερεύνης της βασιμότητός του.

B. Η ΕΦΕΣΗ (Άρθρα 532 533)

1. Γενικώς

Το υπό τον ΚΠολΔ σύστημα εφέσεως αποτελεί **σύστημα “περιορισμένης εφέσεως”**: παρουσιάζει χαρακτηριστικά συνεχίσεως της δίκης σε ιεραρχικώς ανώτερο δικαστήριο, όχι όμως απεριορίστως, εφ’ όσον δεν είναι δυνατή η υποβολή νέων αιτήσεων απευθείας στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο (άρθρ. 525 II), ενώ και η ευχέρεια προβολής νέων πραγματικών ισχυρισμών στην κατ’ έφεση δίκη εισάγεται μόνον υπό προϋποθέσεις.

Αντικείμενο της κατ’ έφεσιν δίκης αποτελεί το αίτημα εξαφάνισης της προσβαλλομένης αποφάσεως, ως οριοθετείται από τους λόγους εφέσεως και τους πραγματικούς ισχυρισμούς, που αφορούν στην εκδικασθείσα σε πρώτο βαθμό διαφορά.

Κατά το ανωτέρω σύστημα η έφεση έχει **δύο διακριτά μεταξύ τους διαδικαστικά στάδια**:

ένα στάδιο ακυρωτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως, κατά το οποίο εξετάζονται: **i)** το παραδεκτό της εφέσεως (άρθρο 532 παρ. 1 ΚΠολΔ), **ii)** το παραδεκτό εκάστου λόγου και **iii)** το βάσιμο (νομικό και ουσιαστικό) των λόγων της [(άρθρο 533 παρ. 1 ΚΠολΔ)]

και ένα στάδιο εξετάσεως της ουσίας της διαφοράς, μετά την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, το οποίο ακολουθεί το πρώτο και το προϋποθέτει.

Η ενασχόληση όμως του εφετείου με την ουσία της επίδικης διαφοράς, ως εκρίθη στον πρώτο βαθμό, δεν περιορίζεται μόνο στο δεύτερο στάδιο, αλλά δυνατόν να εμφανισθή και κατά το πρώτο στάδιο, μετά την κατάφαση του παραδεκτού του ενδίκου μέσου, κατά τον έλεγχο της ουσιαστικής βασιμότητος

του λόγου εφέσεως και προ της εξαφανίσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως.

Στην δικαστική πρακτική τα δύο ως άνω στάδια συγχέονται και συμπλέκονται εξωτερικώς σε μια αξεχώριστη(μη διακεκριμένη) ενότητα (έφεση και αγωγή κρίνονται ενιαίως).

2. Έρευνα περί του παραδεκτού της εφέσεως

Η έφεση αποτελεί **επιτευκτική διαδικαστική πράξη** και συνεπώς υποβάλλεται σε δικονομική αξιολόγηση, ως προς το υποστατό, το παραδεκτό, το νόμω και το ουσία βάσιμο αυτής.

Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο ερευνά **αυτεπαγγέλτως** εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του παραδεκτού της εφέσεως(δηλαδή οι γενικές διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης – έκκλητον, νομιμοποίηση, έννομο συμφέρον κ.λπ.) ιδίως δε εάν η έφεση ησκήθη εμπροθέσμως και κατά τις νόμιμες διατυπώσεις (βλ. άρθρο 532 ΚΠολΔ).

Κατά το σύστημα του ΚΠολΔ, η απόρριψη της εφέσεως **ως απαράδεκτης** συμπαρασύρει σε απόρριψη και την παρεπόμενη (μη αυτοτελή) **αντέφεση** (523 III), ενώ η απόρριψη της εφέσεως **ως αβάσιμης** δεν ασκεί καμιά επιρροή στην τύχη της αντεφέσεως.

Εξ άλλου, η απόρριψη της εφέσεως **ως απαράδεκτης** σημαίνει ότι **με αναίρεση προσβάλλεται η πρωτοβάθμια απόφαση**, ενώ η απόρριψη της **ως αβάσιμης** οδηγεί στην προσβολή με αναίρεση της δευτεροβάθμιας αποφάσεως.

Το παραδεκτό **του ενδίκου μέσου** της εφέσεως **διαφοροποιείται σαφώς** από το παραδεκτό **των λόγων** που την στηρίζουν και οι οποίοι συστηματικώς εντάσσονται σε διαφορετική βαθμίδα δικαστικής αξιολογήσεως.

Για να θεωρηθή παραδεκτό το ένδικο μέσο της εφέσεως, πρέπει οπωσδήποτε να περιέχει τουλάχιστον ένα, οποιονδήποτε λόγο. Αν δεν γίνεται επίκληση **κανενός λόγου**, το ένδικο μέσο θεωρείται **απαράδεκτο**. Η ανυπαρξία ενός παραδεκτού λόγου εφέσεως οδηγεί και σε απόρριψη **ως**

απαράδεκτων και των τυχόν ασκηθέντων **προσθέτων λόγων** εφέσεως (520 II), έστω και αν αυτοί είναι ωρισμένοι.

Αν όμως γίνει η επίκληση ενός τουλάχιστον λόγου, το ένδικο αυτό μέσο είναι **παραδεκτό**, έστω και αν ο προτεινόμενος λόγος είναι αόριστος ή απαράδεκτος.

Εάν κριθί ότι η έφεση είναι παραδεκτή, στη συνέχεια εξετάζεται **το παραδεκτό καθενός λόγου** και **το βάσιμο (νομικό και ουσιαστικό) των λόγων αυτής**, δηλαδή εξετάζεται εάν ο επικαλούμενος λόγος εφέσεως δικαιολογεί, σύμφωνα με το νόμο, το αίτημα εξαφανίσεως ή μεταρρυθμίσεως τής εκκαλουμένης αποφάσεως και εάν τα γεγονότα που τον στηρίζουν έχουν πραγματικώς συμβή. **Πρόκειται περί της νομικής και ουσιαστικής βασιμότητας της εφέσεως.**

Προ της εξαφανίσεως της πρωτόδικης αποφάσεως, η εξέταση του λόγου της εφέσεως αποτελεί προδικαστικό ζήτημα της βασιμότητας αυτής (εφέσεως). Δεν είναι εξέταση της ουσίας της υποθέσεως (δηλαδή της βασιμότητας τής αγωγής).

3. Έρευνα παραδεκτού των λόγων

Πρωτίστως, δικονομική αξία έχει η διάκριση παραδεκτού και βασιμότητας της εφέσεως. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά, όμως, και η διάκριση παραδεκτού και βασίμου του λόγου εφέσεως.

Το παραδεκτό του λόγου ανήκει στο στοιχείο της βασιμότητας της εφέσεως. Τούτο σημαίνει ότι το Εφετείο, που κρίνει αρχικά την έφεση παραδεκτή και ακολούθως την απορρίπτει λόγω του ότι οι λόγοι της ήσαν απαράδεκτοι, **χωρεί σε έρευνα της εφέσεως και την απορρίπτει κατ' ουσίαν και όχι τύποις**.

Στο στάδιο αυτό ελέγχεται κυρίως **το ωρισμένο του λόγου και το νομότυπο της προβολής του**. Δυνατόν να υπάρχει και καθ' εαυτό απαράδεκτο του συγκεκριμένου λόγου εφέσεως. [αιτίαση ότι η υπόθεση ανήκει στην αρμοδιότητα κατώτερου δικαστηρίου (αρθρ. 47 ΚΠΟΛΔ)].

4. Αοριστία λόγου εφέσεως-Απόρριψη

Ο λόγος προσβολής της αποφάσεως είναι σαφής και ωρισμένος, όταν καθορίζονται με πληρότητα οι αποδιδόμενες στην προσβαλλομένη απόφαση αιτιάσεις (νομικά ή πραγματικά σφάλματα, παραδρομή του δικαστή ή του διαδίκου), ώστε να είναι σε θέση ο δικαστής να κρίνει το παραδεκτό και το βάσιμο της εφέσεως.

Εάν το δικόγραφο της εφέσεως δεν περιέχει τουλάχιστον ένα σαφή και ωρισμένο λόγο, η έφεση απορρίπτεται και αυτεπαγγέλτως ως αβάσιμη και όχι ως απαράδεκτη.

Ο αόριστος λόγος δεν ισοδυναμεί με ανύπαρκτο λόγο και απορρίπτεται ως απαράδεκτος, οδηγώντας στο αβάσιμο του ενδίκου μέσου.

Γενικότερα, ο απαράδεκτος λόγος οδηγεί στη νομική αβασιμότητα του ενδίκου μέσου της εφέσεως.

Η έφεση, που περιέχει μη επιτρεπόμενο ή αόριστο λόγο ή λόγο που προτείνεται χωρίς έννομο συμφέρον κ.λπ. χαρακτηρίζεται ως νόμω αβάσιμη. Τα ανωτέρω εφαρμόζονται και επί αντεφέσεως.

Εάν το παραδεκτό του λόγου εφέσεως ενταχθή στον κύκλο του παραδεκτού της εφέσεως, η έλλειψη παραδεκτού λόγου θα σημαίνει ότι με αναίρεση προσβάλλεται η πρωτοβάθμια και όχι η δευτεροβάθμια απόφαση, που θα προσβαλλόταν, αν η απουσία παραδεκτού λόγου οδηγούσε στο αβάσιμο της εφέσεως.

5. Θέση της νομολογίας επί του θέματος

Αντιθέτως, η νομολογία θεωρεί ότι το στοιχείο του παραδεκτού των προβαλλομένων λόγων εφέσεως ανήκει στον κύκλο του παραδεκτού και όχι της βασιμότητας της εφέσεως. Έτσι, από τα δικαστήρια κρίνεται ότι αν στο δικόγραφο της εφέσεως δεν υπάρχει έστω και ένας τουλάχιστον σαφής και ωρισμένος, παραδεκτός δηλαδή λόγος, τότε, το δικόγραφο αυτό είναι άκυρο και η έφεση απορρίπτεται ως απαράδεκτη και αυτεπαγγέλτως στο σύνολό της.

6. Έρευνα της βασιμότητας των λόγων

Η έρευνα της βασιμότητας της εφέσεως διακρίνεται σε νομική και ουσιαστική: πρώτα εξετάζεται η νομιμότητα του εκάστοτε προβαλλομένου λόγου και στη συνέχεια η ουσιαστική του βασιμότητα.

Για τη βασιμότητα της εφέσεως αρκεί να θεωρηθεί **βάσιμος έστω και ένας** από τους αναγνωριζόμενους υπό του νόμου λόγους που την στηρίζουν.

Ουσιαστικώς βάσιμος είναι ο παραδεκτός λόγος, όταν κρίνεται αληθές, δηλαδή υπαρκτό, το σφάλμα που προσάπτει στην προσβαλλομένη απόφαση.

Εξέταση της ουσίας του ενδίκου μέσου της εφέσεως σημαίνει έλεγχο των σφαλμάτων της εκκαλουμένης αποφάσεως, τα οποία προβάλλονται με το ένδικο μέσο. Στη σφαίρα **του βασίμου** του ενδίκου μέσου ανήκει η απάντηση στο ερώτημα, αν η εκκαλουμένη απόφαση είναι ορθή ή όχι.

Το παραδεκτό της αγωγής αποτελεί, συνήθως, στοιχείο **της βασιμότητας της εφέσεως**. Δεν ανήκει στην έρευνα του παραδεκτού αυτής.

Εάν πρωτοδίκως απορριφθή η αγωγή λόγω ελλείψεως δικαστικής παραστάσεως και διαπιστωθή από το δευτεροβάθμιο η τοιαύτη έλλειψη, η σχετική έφεση θα απορριφθή **ως αβάσιμη**.

Όταν κριθή ή έφεση βάσιμη **και εξαφανισθή** η εκκληθείσα απόφαση (535 § 1), τότε ή κριθείσα βασιμότητα τού λόγου εφέσεως θα βαρύνει στη νέα εξέταση της βασιμότητας της αγωγής.

Το βάσιμο των λόγων της εφέσεως κρίνεται με εκτίμηση του όλου αποδεικτικού υλικού που προσκομίζεται στο εφετείο, στο οποίο περιλαμβάνεται και εκείνο που προσκομίζεται πρώτη φορά στην κατ' έφεση δίκη, κατά το άρθρο 529 ΚΠολΔ.

Εάν κανείς λόγος δεν αποδειχθεί βάσιμος, η έφεση απορρίπτεται για ουσιαστικούς λόγους, **ως αβάσιμη**.

Γ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ - ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Η νομολογία πρέπει να παρακολουθεί την θεωρία και να συνδιαλέγεται μετ' αυτής.

Γενικώς, οι ασχολούμενοι με την δικαστηριακή πρακτική πρέπει να ενημερώνονται για τις θεωρητικές εξελίξεις, επισημάνσεις, κατευθύνσεις, προτάσεις, να τις αξιολογούν και να λαμβάνουν θέση με βάσιμα επιχειρήματα.

Άλλως, αντί να είναι εγκρατείς της νομικής επιστήμης, γίνονται «εμπειροτέχνες».

Στο πλαίσιο της αναγκαίας αυτοκριτικής το Σώμα των δικαστικών λειτουργών έχει πολλά να σκεφθή, να εξετάση, να ελέγξη, να οργανώση και να πράξη.